

lis est utrumque potentiae, hoc majoris est misericordiae. Huic autem majori misericordiae necesse est ut in re aliquod majus beneficium respondeat, quod per justificationem impio conferatur, et alteri justo non tribuatur, et consequenter sit in re distinctum beneficium ab illo beneficio quod fit justo qui nunquam peccavit.

15. *Explicatur differentia duplicitis superioris justificationis, ex parte hominis.* — Possimus autem hoc discrimen explicare, vel ex parte hominis recipientis, vel ex parte Dei conferentis. Prior modo differunt, quia in priori justificatione una simplex mutatio physica et positiva fit in homine, quae dici potest simplex beneficium; in secundo autem modo justificationis, duplex mutatio partialis in homine fit, et duplex beneficium recipit, vel unum quasi compositum ex perfectione justitiae et ablatione peccati, utrumque enim necessarium est in tali homine, ut sit purus, sanctus, et ex utroque, suo modo, conflatur integra et perfecta justitia. Ac denique utrumque suo modo est intrinsecum homini, et in ipso receptum. Quod in positiva renovatione satis notum est ex dictis; in ablatione autem peccati patet, quia macula peccati in ipso homine est suo modo inhaerens, unde Concilium Tridentinum, sess. 5, cap. 3, dixit peccatum originis inesse unicuique homini proprium; ad eundem ergo modum destructio et ablato culpae inhaerentis homini est beneficium illi intrinsecum et inhaerens, quia excludit malum in illo praexistens, et ideo haec posterior dicitur esse major Dei misericordia, quia conferendo idem positivum bonum, a majori miseria hominem liberat.

16. *Ex parte Dei etiam ostenditur.* — Ex parte vero Dei declaratur discrimen dictum, quia in priori justificatione solum intelligimus in Deo voluntatem conferendi gratiam informantem hominem; in posteriori autem justificatione intercedit illa voluntas, et altera ratione distincta, nimis remittendi homini culpam, et debitum aeternae poenae; quarum prior est activa gratiae infusio, posterior vero dici potest activa remissio peccati; et ratione hujus posterioris voluntatis dicitur esse illa major misericordia, quam Deus habere non potest erga hominem qui non peccavit, quia objectum illius voluntatis in tali homine non invenitur. Unde ex distinctione rationis quae inter illas voluntates intelligitur, colligi potest diversitas in objectis, seu effectibus earum, seu in mutationibus partialibus quae in tali modo

justificationis interveniunt. Et e contrario, si cut ex illa duplice mutatione coalescit unus motus justificationis, ita ex illa duplice voluntate ratione distincta, modo nostro concipimus unum adaequatum divinæ voluntatis actum, quo intendit peccatori infundere justitiam, per quam efficaciter ab illo expellatur peccatum, ut jam explicabimus.

17. *Assertio secunda, qua ratione justificatio dicatur remissio peccati.* — Dico secundo: infusione justitiae infallibiliter ac necessario habet conjunctam remissionem peccati, et ita justificatio dicitur esse remissio peccati, vel quia illam includit, vel quia ad illam consequitur, sicut generatio unius dicitur corruptio alterius. Prior pars intelligitur de lege, et secundum statutam a Deo providentiam; quomodo vero sit haec lex intelligenda, et quanta sit haec necessitas, postea videbimus. Sic ergo illa pars certissima est, et de fide, loquendo, ut dixi, de remissione peccati mortalis. Eamque imprimis probant omnia illa Scripturae testimonia, quibus in superioribus, et inhaerentem justitiam, et veram remissionem peccatorum probavimus. Nam illa omnia, si attente ponderentur, semper illa duo conjungunt, tanquam intrinsece connexa, ita ut unum sine alio non conferatur. Hinc ait Paulus ad Rom. 8: *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo JESU*, quia si sunt Christo per fidem vivam uniti, etiam sunt a peccato et damnatione liberi; et c. 6, qui moriuntur peccato, dieuntur resurgere ad vitam gratiae; et ad Tit. 3, qui lavantur a peccato per baptismum, etiam renovari dicuntur. Et similiter Ezech. 18: *Vita vivet, et non morietur. Omnia iniquitatum ejus non recordabor, in justitia quam operatus est vivet*; idem cap. 33, et apud Isaiam et alios, quos supra retuli. Et ideo David, Psal. 50, illa duo simul petit: *Averte faciem tuam a peccatis meis*, etc., et: *Cor mundum crea in me, Deus*, etc.

18. *Robur Tridentini.* — Secundo, hoc docet Concilium Tridentinum, sess. 6, can. 41, dum definit homines non justificari sola remissione peccatorum; supponit enim, quoties consequuntur remissionem peccatorum, justificari; docet etiam nunquam talem remissionem fieri solam sine infusione justitiae. Hoc etiam probant omnia quae prior sententia in eodem Concilio ponderabat, ut ad illa respondendo magis declarabitur. Idem etiam confirmant quae nos adduximus. Nam in illis locis expresse docet Concilium peccatores simul semper accipere remissionem peccatorum

cum infusione donorum. Nunquam ergo recipit unum sine alio; ergo semper ac necessario sunt illa duo conjuncta. Ex quibus concluditur ratio assertionis, quia nemo est vere justus et sanctus, nisi careat culpa mortali, et e converso nemini remittitur culpa mortalitatis in qua jacebat, nisi in gratiam Dei redeat; sed per justificationem fit homo vere justus et sanctus; ergo cum illa est conjuncta remissio peccati mortalis, et e converso. Denique in omni motu inter contraria, recessus a termino in justificatione peccati est terminus ad quem tendit justificatio, remissio autem peccati est quasi recessus a termino a quo; ergo. Item quia maximum Dei beneficium inter creaturam est filiatione divina adoptiva per singularem participationem divinæ naturæ; sed infusione gratiae est hujusmodi participatio; ergo illa magis est intenta in justificatione, quam remissio, quae est quid consequens ad illam. Denique remissio peccati est secundarius effectus formalis justitiae, renovatio autem animæ est primarius, ut in sequentibus dicemus; ergo hic est præcipuus, magisque intentus.

19. *Dubium circa hanc assertionem.* — Quæri autem potest circa hanc assertionem, quidnam sit præcipuum maximeque intentum in justificatione peccatoris, an remissio peccati, vel renovatio interior? Nam quod remissio principalior sit, videtur sumi ex Augustino, lib. 19 de Civit. cap. 27, dicente: *Nostra justitia, licet vera sit propter veri boni finem ad quem resertur, tanta est in hac vita, ut potius remissione peccatorum constet, quam perfectione virtutum.* Et confirmatur, quia id quod fuit præcipue intentum in generali redemptione Christi, est etiam cum proportione præcipue intentum in justificatione impii, cui applicatur redemptio; sed Christi redemptio principaliter ordinata est ad liberationem a peccato, juxta illud Joan. 1: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*; et illud primæ Joan. 3: *Scitis quia ille apparuit, ut peccata nostra tolleret*; et infra: *In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli*; ergo in eundem finem principaliter tendit justificatio. Quod inde etiam confirmari potest, quia ipsa remissio gratia infunditur, ut per eam expellatur peccatum; ergo ipsa expulsio peccati est primo ac principaliter intenta.

20. *Resolutio dubii ex D. Thoma.* — Nihilominus dicendum est ex D. Thoma, dicta q. 413, art. 4, infusionem justitiae esse principalius intentam, si ad remissionem peccati præcise comparetur. Nam revera utraque illa pars est per se ac primario intenta, nam similibet necessaria ad veram et absolutam justificationem et sanctitatem. Unde si comparetur integra justificatio ad singulas partes, quibus constat nostro loquendi modo, principalior est magisque intenta absoluta justificatio, quam quilibet partialis mutatio in illa inclu-

quæ passim leguntur. Unde in operibus Christi distingui potest ratio satisfactionis, et meriti; et quatenus satisfactoria erant, principaliiter ad remissionem nostrorum peccatorum ordinabantur; quatenus vero meritoria erant, propter vitam gratiæ et gloriæ nobis obtinendam, præcipue offerebantur. Et hic fuit finis primarius adventus Christi respectu nostri; remissio autem peccati fuit secundarius, et tanquam remotio impedimenti, juxta illud: *Mortuus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram.* Unde ad ultimam confirmationem, dicendum est gratiam et remissionem peccatorum quodammodo esse sibi invicem causas secundum rationis ordinem; nam ablato peccati considerari potest ut dispositio ad gratiam, et ut effectus ejus in genere cause formalis. Et priori ratione constat remissionem peccati esse propter gratiam, potius quam e contrario, et consequenter gratiam esse magis intentam et principaliorum, sicut forma excedit dispositiones ad illam; posteriori autem ratione verum est gratiæ infusionem esse propter remissionem peccati, ut tamen propter effectum secundarium, et consequenter se habentem, et ideo non sequitur esse principalius intentam.

22. *Satisfit objectioni ex Tridentino ad ductæ.* — Ad fundamentum principale contraria sententia, quod ex Concilio Tridentino sumebatur, dicimus imprimis satis ostensum esse verba, quæ in Concilio formaliter et expressæ habentur, nostræ favere sententiæ,

alii vero, quæ p[er] fieri concipiuntur, non multum habere momenti. Nam ex descriptione justificationis data a Concilio in capite quarto, solum colligitur quod divus Thomas docuit, justificationem esse unum motum a contrario in contrarium terminum, ac subinde esse expulsionem unius, et introductionem alterius; inde vero non sequitur esse unam mutationem simplicem; nam talis motus solet esse compositus ex duabus mutationibus partialibus, inter se ita connexis, ut una necessario alteram consequatur inseparabiliter. In capite autem sequenti, explicabimus in quo illa connexio fundetur, et ita unitas illius motus composita ex duplice mutatione simplici magis declarabitur. Unde ad alia verba inducta ex cap. 7, facile dicitur, ex eo quod homo per voluntariam susceptionem gratiæ et donorum fiat ex injusto justus, et ex inimico amicus, solum sequi illum esse unum motum completum, seu unam mutationem

compositam a contrario in contrarium, sicut per susceptionem caloris in ligno, fit lignum ex frigido calidum, et tamen non propterea intercedit ibi una tantum simplex mutatio, sed unus motus compositus, seu includens duas mutationes, quarum una ex alia resultat, vel aliquo alio modo cum altera connexa est.

23. *Exemplum aliud ejusdem Synodi Tridentinae.* — Aliud exemplum optimum sumitur ex eodem Concilio, sess. 13, cap. 4, et canon. 2, ubi transubstantiationem, quæ in consecratione Eucharistiae fit, declarat, et definit per modum unius singularis conversionis, et unius transitus a substantia in substantiam, quam transubstantiationem appellat, et tamen certum est ibi intervenire duas partiales mutationes, una per modum positionis seu productionis Corporis Christi sub speciebus, et aliam per desitionem panis. Imo fortasse in illa conversione non est tam naturalis et intrinseca connexio inter introductionem unius termini et expulsionem alterius, sicut est inter duas formas physice contrarias, et nihilominus, juxta subjectam materiam, sufficit illa connexio ad veritatem et unitatem conversionis. Multo ergo magis in praesenti, sufficiet ut sit una transmutatio a peccato ad gratiam, quamvis ex partialibus mutationibus constet. Ex quibus concludo incredibile prorsus esse voluisse Concilium aliquid contra doctrinam propositam docere. Nam cum illa doctrina sit D. Thomæ, et frequens inter Scholasticos, si Concilium aliquid

expresse id declarare debuisse. Eo vel maxime quod, ad errores quos damnare volebat confutandos, hoc necessarium non erat; nam, ut retuli, heretici hujus temporis, et circa infusionem gratiæ, et circa remissionem peccati errant, quia infusionem vel omnino negant, vel ponunt justitiam, quæ infunditur, esse ita imperfectam, ut neque ad satisfactionem legi Dei, neque ad opus rectum, et sine macula faciendum sufficiat; remissionem autem peccati ita ponunt imperfectam, ut neque esse veram, sicut jam confutavimus. Concilium ergo utrumque damnat, et in contrario sensu definit dari nobis veram et perfectam justitiam, et veram remissionem peccati; quod autem haec duo sint omnino idem, neque ad confutandos errores spectabat, neque ad doctrinam fidei conducebat.

24. *Diluitur ratio.* — *Respondetur ad prium inconveniens.* — Ad rationes a priori sa-

tis responsum est. Negamus enim totam rationem peccati consistere in physica parentia gratiæ et justitiæ, cum possit induci et subsistere talis parentia sine macula culpæ, ut jam probatum est. Illa ergo privatio physice tantum spectata est quasi materiale quid in peccato habituali, compleetur autem in ratione culpæ per aliquam aliam rationem, seu habitudinem moralem, et secundum eam rationem indiget peculiari mutatione morali, per quam excludatur. Quomodo autem illa moralitas, ejusque remissio seu destructio intelligi debeat, dicemus infra, tractando quæstionem an de potentia absoluta possit existere justitia inhærens in eo qui permanet in statu peccati; ubi etiam explicabimus, an opinio negans hoc esse possibile, necessario debeat consequenter negare in justificatione impii illas duas partiales mutationes, quas defendimus. Ad primum autem inconveniens, concedo intervenire in justificatione impii duos effectus gratiæ quasi partiales, unum positivum, et alium privativum, seu exclusivum peccati, quos Paulus vocavit mortem peccati, et resurrectionem ad vitam; ex utroque autem coalescit integra justitia et sanctitas, a qua homo habet ut sit et nominetur simpliciter justus et sanctus. Neque est inconveniens in una justificatione includi plures gratias quasi partiales, cum ipsa justitia integra in quadam collectione consistat, et quot sunt virtutes ex quibus consurgit, tot sint gratiae positivæ partiales. Quod ergo inconveniens est, illi connumerari peculiarem gra-

fiat sine aliquali mutatione quasi consequente, concurrente etiam Deo suo modo, remittendo et condonando culpam, ut in sequentibus explicabimus. Denique ad ultimam confirmationem de duplice applicatione meritorum Christi, respondetur imprimis, sicut est una integra justificatio, ita esse unam integrum et adæquatam applicationem meritorum Christi, non quia sit ad unum indivisibilem effectum, sed quia est ad unam perfectam spiritualem transmutationem. Unde, licet Concilium dicat applicari nobis merita Christi, cum infunditur charitas, non tamen dicit tunc solum, vel ad illum solum effectum applicari. Nam etiam applicantur, ut nobis dentur inspirationes, auxilia et fides, quæ justificationem præcedunt, et fit etiam ad infusionem aliarum virtutum et donorum, et simili modo fit ad remissionem peccati quoad culpam, vel etiam quoad poenam. Quocirea, sicut in una integra justificatione sunt plures effectus gratiæ, qui

sunt veluti partes ejus, ita concedi posset plures applicari meritum Christi quasi partialiter; applicatur enim imprimis, ut infundatur fides, et deinde ut defur spes, et iterum, ut infundantur gratia et charitas conjunctim, et, simul cum ipsis, ut remittatur peccatum; totum tamen fit per modum unius adaequati effectus. Vel etiam dici potest, in justificatione peccatoris applicari satisfactionem, et meritum Christi; satisfactionem, ut remittatur peccatum; meritum, ut gratia infundatur. Et hoc modo duplex applicatio sine ullo inconveniente admitti potest.

CAPUT XII.

UTRUM REMISSIO MORTALIS PECCATI SIT EFFECTUS FORMALIS ET CONNATURALIS JUSTITIE INHÄRENTIS?

1. Status questionis. — Opinio prima. — Diximus ad veram remissionem peccati, necessarium esse ut homo vere et integre justificetur, et ideo talem remissionem conjunctam esse cum infusione justitiae, unde consequenter sequitur explicandum qualis sit ista conjunctio, et an ex sola Dei voluntate et institutione, vel etiam ex naturali connexione inter illa duo, fundata in formalis causalitate gratiae oriatur. Multorum enim opinio esse videtur remissionem peccati solum ex lege Dei esse conjunctam cum gratiae infusione, ac proinde gratiam non expellere formaliter peccatum ex ipsa rei natura, sed ad summum ex institutione Dei, qui decrevit nulli permanenti in statu peccati illam formam infondere, seu ad presentiam talis formae semper expellere peccatum. Hujus sententiae necessario esse debent Scotus, Gabriel et alii Nominales, qui dicunt justitiam infusam non esse ex natura sua formam sanctificantem, seu constituentem hominem gratum Deo; nam si hoc ita est, non habet unde ex natura sua peccatum expellat. Item qui negant peccatum formaliter excludere gratiam, consequenter etiam negant gratiam expellere peccatum formaliter, ut videre licet in Soto, in 4, d. 1, quæst. 6, § Contra, et seq., et d. 16, quæst. 2, § Ad argumenta; Gabriel, d. 14, quæst. 1, art. 2, in dubio post 5 concl.; Ocham., in 4, quæst. 3; Medina, Cod. de Poenit., quæst. 12. Citatur etiam Richardus, in 3, d. 31, art. 1, quæst. 1, ubi de charitate loquitur, dicitque non expelli per peccatum formaliter vel effective ex sola rei natura, quæ est res longe

diversa, et non habens connexionem cum ea quam nunc tractamus, ut infra in lib. 11 dicturi sumus.

2. Primum hujus opinionis fundamentum. — Secundum. — Tertium. — Quartum. — Protest hæc opinio suaderi primo, ex auctoritate negativa Concilii Tridentini, nam in sess. 6, cap. 7, solum dicit in justificatione cum venia peccatorum dari etiam gratiam et virtutes; hæc autem verba solum significant concomitantiam, non causalitatem. Imo, si remissio peccati esset formalis effectus gratiae, videri posset superfluum dicere cum venia peccati dari gratiam: nam clarum est, data forma, dari effectum formalem ejus. Secundo, argumentor ratione, quia gratiae solum opponitur formaliter privatio physica illius, non enim habet positivam formam contrariam; ergo per gratiam solum excluditur formaliter illa privatio; at privatio physica gratiae non est peccatum, ut ostensum est, quia privatio gratiae est a Deo puniente peccatum; a Deo autem non est peccatum; ergo per formam gratiae, saltem ex natura rei, non expellit formaliter peccatum, ut peccatum est. Tertio argumentor, quia peccatum, quod manet transacto actu, non est aliquid physicum, sed morale; gratia autem est qualitas physica: ergo non sunt ita opposita, ut unum formaliter excludat peccatum; nam ea quæ sic repugnant, debent esse ejusdem ordinis; physicum autem et morale diversos ordines constituant. Quarto, quia peccatum non expellit formaliter inhærendo gratiam ex natura sua; ergo neque forma inhærens gratiae expellit formaliter peccatum ex natura sua, nam contrariorum eadem est ratio. Antecedens patet, quia physica carentia gratiae non est de intrinseca ratione peccati; nam si sit sermo de peccato actuali, consistit ratio peccati in defectu debitæ rectitudinis actualis; si vero sit sermo de habituali culpa, consistit in relatione quadam rationis, vel morali ad culpam precedentem, et non retractatam, quod totum esse potest sine physica privatione gratiae. Et ideo posset Deus non privare inhærente justitia hominem actu peccantem. Et eadem ratione posset dare gratiam inhærentem peccatori, non remittendo illi peccatum; ergo si gnum est remissionem peccati non esse effectum formalem justitiae inhærentis, aliqui eset ab illa inseparabilis.

3. Prima conclusio circa titulum questionis. — Nihilominus dicendum est primo, remissionem peccati mortalis esse effectum for-

malem inhærentis gratiae seu justitiae; ita ut simpliciter dicendum sit, per inhærentem justitiam, et ad introitum ejus excludi peccatum, quia illa duo sunt quasi duæ formæ simul incompossibilis in anima. Hanc assertiōnem censeo certam hic tempore. Eamque docet D. Thomas 1, 2, q. 111, art. 2, in corpore, et ad 4; ait enim gratiam, quatenus animam sanat, esse gratiam operantem, non effective, sed formaliter; dicitur autem gratia sanare animam, quatenus illam ab infirmitate peccati liberat. Et quæst. 109, art. 7, docet maculam peccati excludi per decorum gratiae formaliter. Et idem docet quæst. 113, per totam, ut in sequentibus late videbimus. Tenet etiam Richardus, in 4, d. 14, art. 7, quæst. 1, et latius d. 17, art. 4, quæst. 4; Aureolus, in 4, d. 17, quæst. 1, art. 2; et ibi Capreolus, quæst. 1, art. 3, ad argum. Gregorii contra 1 et 2 concl.; Petrus Soto, lectio. 11 de Poenit., circa finem; alter Soto, in 4, d. 13, quæst. 4, art. 2, et lib. 2 de Natur. et grat., cap. 18; Ruardus, art. 8, § Manifestum est, cum sequentibus; Valentia, tom. 2, disp. 8, quæst. 6, punct. 5; Bellarminus, toto fere libro secundo de Justificatione; et Stapleton., libro quinto; et alii communiter hoc tempore scribentes contra hæreticos. Eamque docuit Catechismus Romanus, in tractatu de Baptismo dicens: *Est autem gratia, quemadmodum Tridentina synodus ab omnibus credendum pœna anathematis proposita decrevit, non solum per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas in anima inhærens, ac velut splendor quidam, et lux quæ animarum nostrarum maculas omnes delet.* Quibus verbis sati formalem causalitatem expressit, et quoniam præcipue nititur doctrina Concilii Tridentini, ab illius auctoritate initium probationis sumemus.

4. Suadetur primo conclusio ex Concilio Trident. — Primo ergo Concilium, sess. 5, c. 5, docet per gratiam, quæ in baptismō nobis confertur, remitti reatum originalis peccati, eademque ratio est de omni peccato, quod divina gratia privat, et mortem animæ affert. Loquitur autem Concilium de justitia inhærente, cum dicat gratiam illam nobis per baptismum conferri, et particula per causalitatem formalem significat, nam hæc est significatio ejus maxime propria, et juxta subjectam materiam non potest aliud significare. Quia gratia per baptismum infusa non habet aliam causalitatem, quoad remissionem peccati, ut maxime videre licet in parvulis. Deinde, sess.